

1. Готнога А.В. Прогнозирование истории: теория и методология / А.В.Готнога. – М.: ВЛАДОС, 2007. – 224 с.
2. Пантин В.И. Философия исторического прогнозирования: ритмы истории и перспективы мирового развития в первой половине XXI века / В.И. Пантин, В.В. Лапкин. – Дубна: Феникс+, 2006. – 448 с.
3. Прогнозирование будущего: новая парадигма / Под ред. Г.Г. Фетисова, В.М. Бондаренко. – М.: ЗАО “Изд. “Экономика”, 2008. – 283 с.
4. Рабочая книга по прогнозированию / Редкол.: И.В. Бестужев-Лада (отв. ред.) – М.: “Мысль”, 1982. – 430 с.
5. Ракитов А.И. Историческое познание: Системно-гносеологический подход. – М.: Политиздат, 1982. – 303 с.
6. Стёпин В.С. Научная картина мира в культуре техногенной цивилизации / В.С. Стёпин, Л.Ф. Кузнецова. – М., 1994. – 274 с.

” ” ”

Актуальність теми дослідження. У період кардинальних змін в українському суспільстві, які розпочала Помаранчева Революція 2004 року і продовжила Революція Гідності 2014-го, братовбивчого конфлікту на Донбасі та анексії Криму у тому ж таки 2014-му важливим видається дослідження життєвого ладу українського народу для розуміння історії становлення та подальшого подолання болісних кризових явищ у всіх сферах його суспільного життя.

Життєвий лад українства – актуальна соціальна проблема сьогодення, адже саме тепер українське суспільство переживає найбільш гостру кризу власного державного самоствердження, яку дослідники визнають системною і складною. Тому критичне осмислення життєвого ладу народу – це водночас передумова подолання цієї драматичної жахливої кризи початку XXI століття. Для гуманітарної науки це ще й шлях до оновлення методології соціального пізнання, яка в Україні теж переживає гостру кризу, тому що виявилася неспроможною ґрунтовно і своєчасно відповідати на реальні виклики, перед якими опинилися держава, соціум, нація [6; 7].

Брак та викривлення історичних знань, деформованість національної свідомості і несформованість активної патріотичної позиції нинішнього посттоталітарного українства, на жаль, і сьогодні породжують неясне уяв-

лення про український національний лад, тиражуючи різне розуміння його місця та ролі в сучасних державотворчих процесах. “Освітнє, інформаційне та духовне усунення постколоніальних ідеологічних завалів і залишкових уламків різних, часто взаємоне прийнятних, ідеологем, найперше комуністичних і викривлених радянською пропагандою націоналістичних як ворожих, відволікає значні національно свідомі сили на відповідні історичні екскурси з метою пояснення суспільному загалу генези цього ладу та його захисту від українофобів, замість того щоб використати його консолідуючий потенціал для *умогутнення власної держави* в усіх сегментах суспільного виробництва” [8, с. 6].

Поняття “життєвий лад” (*синоніми* – “життєвий устрій”, “життеустрій”, *рос.* – “жизнеустройство”) часто зустрічається у суспільно-політичній та художній літературі, але у словниках і довідниках його пояснення трапляється дуже рідко. Потреба гармонізації суспільного розвитку українського суспільства вимагає більших інтелектуальних зусиль дослідників до тих змін, які відбуваються у життєпоточці соціальних суб’єктів на різних рівнях соціальної організації. Життєвий лад є явищем, яке певною мірою впливає на долю людей, народів і цивілізацій, на їхній розвиток і самозбереження. Мислителі цей лад пов’язують із психокультурою людини, особистою і суспільною свідомістю громадян, вибором елітою нації шляхів розвитку суспільства та пошуком відповіді на виклики історичного часу.

Огляд наукової проблематики життєвого ладу народу показав, що навіть витлумачення поняття відсутнє як у фундаментальних виданнях українських словників, так і в соціологічних, політологічних та філософських довідниках [1; 2; 3; 5]. Водночас зміст понять “життєвий лад” і “життеустрій” містить таке авторитетне джерело, як “Словарь русского языка” С. Ожегова: життеустрій – це створення будь-кому нормальних умов життя, побуту. Ця дефініція визначає лише загальний напрям пошуку змісту названого поняття, не розкриваючи достатньо глибоко його сутності та не враховуючи активності тих, для кого ці нормальні умови створюються. Відтак уточнення змісту та обсягу поняття “життєвий лад” вимагає: по-перше, подолання обмеженості змістовлень, зумовленого пасивним “створенням будь-кому”, і вимагає розширення його значеннево-сміслового наповнення активним “створенням будь-ким”; по-друге, виявлення зв’язку цього поняття з іншими поняттями соціальної філософії; по-третє, з’ясування чинників, що характеризують явище, котре цим поняттям описується.

Зміст поняття “життєвий лад” здебільшого визначається через поняття “життєдіяльність” в контексті широкого кола категорій і понять соціальної філософії. Залежність життєдіяльності людей від природного довкілля зумовила різні види господарської діяльності, різні форми суспільної організації та самоорганізації з притаманним їм різноманіттям соціальних норм, форм релігії, моралі, політики, права, науки, естетики і філософії. Усі соціокультурні надбання – це, звісно, результат життєдіяльності людей й одночас-

но фундамент їхнього життєвого ладу у форматі державного устрою соціуму. Залежність людської життєдіяльності від останнього відображається у різних формах відчуження, що зумовлені владою, власністю, приналежністю до певних станів, класів, соціальних груп, нарешті доступом до інформаційних ресурсів. Історичний досвід технологічних та соціальних революцій вказує на те, що зміна життєвого устрою спричинена зміною умов повсякдення та форм відчуження населення від засобів суспільного виробництва.

Наукове уявлення про життєвий устрій, на думку В. Скворця, відображає багаторівневу систему соціальних зв'язків, що є результатом життєдіяльності всієї сукупності соціальних об'єктів і забезпечує зв'язок поколінь у просторі та часі ментально спричиненої ковітальності. Життєвий лад пов'язує соціальні спільноти та соціальні організми в цілісність певною системою норм, звичаїв, обрядів, традицій, релігійних вірувань і соціальних цінностей, що утверджуються в процесі життєдіяльності людей на певній території, забезпечують зв'язок минулого, теперішнього і майбутнього, уможливають історичний поступ у глобальному вимірі буття людства.

Аналізоване поняття дуже близьке за змістом до поняття “цивілізація”, яке вживається для характеристики будь-якого соціокультурного комплексу, що існував або існує у філогенезі. “Під цивілізацією розуміють якісну специфіку, своєрідність матеріальної, духовної, соціальної, політичної сторін життя країни або кількох країн на певному етапі історії. Відмінності між цивілізаціями зумовлені несумісними системами цінностей. Кожній цивілізації властиві певна філософія, суспільно значимі цінності, узагальнений образ світу, специфічний спосіб життя із своїми певними життєвими принципами, основою якого є дух народу, його мораль, що й забезпечують єдність етносів, націй, народів упродовж усієї власної історії” [2а, с. 471].

Отже, поняття “життєвий лад” і “цивілізація”, будучи соціальними продуктами життєдіяльності соціальних суб'єктів, є близькими за змістом, а тому мають бути в одному типологічному ряду. Цивілізація є продуктом розвитку кількох народів, соціумів, країн, а життєвий лад, на відміну від цивілізації, – продукт розвитку особи, сім'ї, колективу, соціальної групи, суспільного класу, певного окремішнього народу. Очевидно поняття “життєвий лад” і “цивілізація” співвідносяться як відтворення соціальних продуктів життєдіяльності соціальних суб'єктів у процесі розвитку життєвого устрою і відображення породжених цим процесом глобалізаційних основ вітальності соціуму. Цивілізація відображає вищі надбання життєвого устрою споріднених народів, що визначають соціокультурні засади розвитку суспільств і сфери культури.

Розглянемо найважливіші, істотні ознаки життєвого ладу, від яких залежить створення нормальних умов життя етносу, нації. До них належить віднести: 1) цілеспрямовану суспільно корисну діяльність особистостей; 2) взаємодію соціальних суб'єктів у процесі реалізації своїх потреб та інтересів; 3) нагромадження соціального досвіду і соціальних цінностей;

4) формування суспільних відносин і соціального капіталу; 5) забезпечення соціальної безпеки життєдіяльності з допомогою соціальних норм та інших засобів; 6) реалізацію різноманітних проектів з використанням природних, людських, соціальних, інформаційних та інших ресурсів; 7) забезпечення сприятливих умов для реалізації процесу суспільного відтворення. Названі ознаки пов'язують з інтегруванням усіх суб'єктів життєдіяльності певного соціального організму в структурно-функціональну цілісність, яка характеризується здатністю як до самозбереження, так і до самовідтворення [6]. Отже, сутність життєвого ладу становить синтетичний взаємозв'язок суб'єктів життєдіяльності певного соціуму, що уможлиблює його саморозвиток і самовідтворення.

Таке розуміння сутності життєвого ладу дозволяє визначити зміст поняття, яке позначає досліджуваний феномен. **Життєвий лад** – це система забезпечення придатних для існування і відтворення соціальних суб'єктів умов життя певного етнонаціонального організму, яка становить результат життєдіяльності людей. Запропонована українським вченим В.О. Скворцем дефініція має значний потенціал для осмислення різних сторін суспільного життя будь-якого соціального організму. По-перше, це поняття охоплює узагальнення суттєвих ознак феномену життєвого ладу, які розглядаються як інтегрований взаємозв'язок. По-друге, воно розкриває сутність феномену, який полягає у самовідтворенні соціального організму країни. По-третє, воно вказує на основну функцію життєвого ладу, яка полягає в забезпеченні умов, придатних для існування і відтворення соціальних суб'єктів певного соціуму. По-четверте, воно змістовно базується на зв'язку з низкою соціально-філософських понять, таких як діяльність, соціальні суб'єкти, потреби та інтереси, соціальний досвід, соціальні цінності, суспільні відносини, соціальний капітал, проекти, процес суспільного відтворення. По-п'яте, це поняття орієнтує на інтеграцію знань про відтворювальні процеси політичної економії та культурології [6; 7].

Виходячи із виняткової актуальності досліджуваної теми, прагнемо здійснити огляд та аналіз методологічних аспектів життєвого ладу українців як поліетнічної нації, осмислити життєустрій народу як повний цикл його етногенези, обґрунтувати закономірний характер процесного перебігу життєустрою, виявити зв'язок останнього із глобалізованим соціальним прогресом і встановити детермінанти кризового розвитку українства як самобутньої європейської нації.

Констатуючи багатопроblemність феномену життєвого повсякдення українського народу, головну увагу зосереджуємо на вивченні генези уявленнє про життєвий лад народу та на їх філософській рефлексії, а також виявленні сутності понять “життєвий лад”, “життєустрій”, визначенні об'єкта і предмета соціального аналізу, на з'ясуванні специфіки часопростору формування і функціонування у сьогоденні життєвого ладу українського народу.

Мета дослідження: здійснення комплексного соціально-філософського аналізу життєвого ладу українського народу, обґрунтування генези уявлень про його життєустрій, створення інституційних матриць (громадянських об'єднань, центрів, фондаций, спілок тощо) гармонізації цього ладу.

Завдання дослідження: 1) дослідити методологію вивчення життєвого ладу, його сутність та чинники розвитку; 2) охарактеризувати сучасний стан та особливості розвитку життєвого ладу українського народу; 3) обґрунтувати уявлення про громадянське суспільство як про етнонаціональний процес відтворення і розвитку життєвого укладу українців; 4) рефлексувати соціальне і культурне спричинення життєвого ладу українського народу.

Об'єктом дослідження є феномен життєвого ладу українського народу, а його **предметом** – етапи становлення і трансформаційні соціальні зміни цього ладу за сучасних умов розвитку держави і суспільства в Україні.

Методи дослідження: *теоретичні* – ідеалізації, узагальнення, мисленевого експерименту, соціального теоретизування; *емпіричні* – соціальне спостереження, констатувальний соціальний експеримент, комунікативні форми практикування.

Теоретична чинність отриманих результатів: детально осмислений та відрефлексований феномен життєвого ладу українського народу, виявлено зв'язок життєвого устрою здержавленого українства і соціального прогресу, проаналізовано стан життєвого ладу українського загалу і чинники його оптимізації.

Практична значущість виконаної роботи сутнісно зводиться до подання рекомендацій щодо покращення соціального стану української нації (збільшення кількості робочих місць, упрестиження державної служби, забезпечення соціальної захищеності малозабезпечених верств населення тощо).

У результаті дослідження, **висновуємо:**

1. Життєвий лад народу як система забезпечення, збереження і самовідтворення соціального організму в будь-якій країні формується як під явним тиском держави, так і під неявним впливом громадянського суспільства. Вплив останнього виявляється у розвитку суспільно-політичної думки, котра відображає інтереси й потреби різних класів, прошарків і соціальних груп суспільства, а також забезпечує роль зворотного зв'язку між державою і народом. Життєвий лад – це реальний фундамент етнонаціонального суспільства, передумова формування національної ідеї і суспільного ідеалу, досягнення соціального прогресу і добробуту. Дослідження уявлень про життєвий лад народу як систему забезпечення самовідтворення і розвитку етнічного або етносоціального організму (соціального організму країни), творить світоглядну основу осмислення сучасного стану життєвого устрою українського народу.

2. Стан війни в доповнення до діючої моделі соціально-економічного розвитку України несуть загрозу існуванню українського народу як цілісності, його державності. Нагальність зміни моделі розвитку України стала

очевидною і вимагає розробки наукової теорії поступального розвитку українського суспільства. Складний і суперечливий стан життєвого ладу українського народу вимагає пошуку та аналізу тих методологічних моделей, впровадження яких дозволить модернізувати український соціум та оптимізувати суспільне повсякдення громадян.

3. Нині життєвий лад українського народу опинився під впливом низки загроз внутрішнього і зовнішнього характеру. Здійснення ринкових реформ в Україні зумовило деградацію всіх сфер життя українського суспільства і перехід до групи країн “третього світу”, які утворюють периферію глобального капіталізму. Сучасний український соціум потребує мобілізації всіх можливих ресурсів, у тому числі й цивілізаційних, для модернізації країни з метою подолання суспільної деградації, забезпечення належних умов життя українського народу і піднесення України на гідне місце у світовому співтоваристві [6].

4. Проблема збереження українського народу в умовах глобалізації постає цивілізаційним викликом. Адже для “...українства постає принаймні дві болісних проблеми: донині українською спільнотою не напрацьована та критична маса *позитивного досвіду державотворення*, котра б толерантно і воднораз тотально утверджувала її як вільну, самодостатню, титульну націю; по-друге, якщо і здійснені політичні вчинкові акції за період новітньої української державності, то вони мають адміністративне (провладне), політичне або суто бізнесове узмістовлення із явним дефіцитом духовно-патріотичного складника. Проте поза духовним змістом, тобто без чіткого світоглядно-ідейного зорієнтування, будь-яка справа, а тим більше *справа націєтворення*, перетворюється на формальне дійство (навіть якщо воно технічно чи організаційно досконале), яке виконує гімн честі не нації, а окремим персоналіям, організаціям чи партіям” [8, с. 9]. Тому реальний успіх модернізації України визначальною мірою залежить і від власної ментальної природи українського суспільства і здатності сприйняття технологічних досягнень інших цивілізацій.

1. Бачинин В.А. Философия. Энциклопедический словарь / Владислав Аркадьевич Бачинин. – СПб.: Изд-во Михайлова В.А., 2005. – 288 с.

2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / укл. В.Т. Бусел. – К.: Ірпінв: ВТФ Перун, 2007. – 1440 с.

2а. Головатий М.Ф. Соціальна політика і соціальна робота: термінолог-понятійн. слов. / Микола Федорович Головатий, Микола Богданович Панасюк. – К.: МАУП, 2005. – 560 с.

3. Дробноход М. Сучасні тенденції еволюційного розвитку людства і Україна / М. Дробноход // Освіта і управління. – 2009. – Т. 12. – № 3-4. – С 7-23.

4. Дубінін В.В. Інтереси народу як предмет соціально-філософського аналізу: дис. ... докт. філос. наук: 09.00.03 / Віктор Власович Дубінін. – К., 2011. – 435 с.

5. Новіков В.М. Соціальна інфраструктура як фактор збереження демографічного потенціалу України / В.М. Новіков // Демографія та соціальна економіка. – 2004. – № 1-2. – С. 27-36.

6. Скворець В. Процес формування життєустрою народу / В.О. Скворець // Культурологічний вісник: науково-теоретичний щорічник Нижньої Наддніпряниці. – Запоріжжя. – 2010. – Вип. 25. – С 145-152.

7. Скворець В.О. Громадянське суспільство і детермінанти оптимізації його розвитку в Україні: дис. ... канд. філос. наук: 09.00.03 / Скворець Володимир Олексійович. – Запоріжжя, 2007. – 144 с.

8. Фурман А.В. Національна ідея – щит і меч українства // Психологія і суспільство. – 2012. – №3. – С. 6–10.

9. Щокін Г.В. Загальні контури теорії соціального розвитку і управління / Г.В. Щокін / Україна на зламі тисячоліть: історичний екскурс, проблеми, тенденції та перспективи: кол. моногр. / за заг. ред. Г.В. Щокіна, М. Головатого; [Г.В. Щокін, М.Б. Попович, М.С. Кармазіна та ін.]. – К.: МАУП, 2000. – С. 9-32.

10. Юрій М.Ф. Соціокультурний світ України / Микола Федорович Юрій. – Видання 2-е. – К: Кондор, 2008. – 738 с.

-51

((((((((: . . , . ..)

Актуальність дослідження. На сьогодні досить актуальною є проблема соціального порозуміння, оскільки від взаєморозуміння між людьми, а також між соціальним працівником і клієнтом, залежить насамперед ефективність соціальної роботи. Питання, що стосувалися проблем порозуміння у соціальній роботі активно розпочали вивчатися із середини ХХ ст. За кордоном цей період характеризувався тим, що саме тоді почалася активна розробка проблематики сприйняття та розуміння людьми один одного. Поняття “розуміння” віддзеркалює здатність людини пізнати суттєве та істинне в іншій людині, розкрити її у зв’язках й у взаємостосунках з іншими особистостями.

Отже, розуміння – це притаманна свідомості людини форма освоєння дійсності, що означає розкриття і відтворення смислового змісту предмета. Активно досліджували порозуміння як соціокультурне явище та виділяли основні його особливості Г.С. Костюк, А.В. Фурман, А.Б. Коваленкота ін. [1, с. 47].

Мета дослідження: створення емпіричних моделей соціального порозуміння як засобу ефективної соціальної роботи. Його **завдання:** 1) проаналізувати суть та основні тенденції соціального порозуміння у професійній діяльності соціального працівника; 2) визначити основні параметри розуміння та особливості його функціонування у системі названої діяльності.

Об’єктом дослідження є особистісно осмислена соціальна робота як ефективна професійна діяльність у системі “соціальний працівник – клієнт”.

Предмет дослідження – умови соціального порозуміння як інтегрального чинника ефективності соціальної роботи.